

DE VLAAMSE MINISTER VAN OMGEVING EN LANDBOUW

DE VLAAMSE MINISTER VAN MOBILITEIT, OPENBARE WERKEN, HAVENS EN SPORT

NOTA AAN DE VLAAMSE REGERING

Betreft: – Geïntegreerd plan Seine-Schelde voor de Leie-as, luik
Rivierherstel Leie, deel watergebonden terrestrisch natuur

Samenvatting

Met deze nota wordt de Vlaamse Regering in kennis gesteld van de stand van zaken sinds de Beslissing van de Vlaamse Regering van 24 september 2021 met betrekking tot de uitvoering van het luik Rivierherstel Leie als onderdeel van het geïntegreerd plan Seine-Schelde voor de Leie-as.

De fasering zoals beslist door de Vlaamse Regering op 24 september 2021 blijft behouden. In functie van de realisatie van fases 2 en 3 wordt blijvend ingezet op het zoeken naar oplossingen op maat voor verwerving, het ruilen van gronden met flankerende maatregelen en het instrument zelfrealisatie. De opmaak van de inrichtingsplannen en uitvoeringsplannen in functie van de realisatie gebeurt i.f.v. de voorziene fasering. De bevoegde minister voorziet hiervoor, aanvullend op de reguliere kredieten van het Agentschap Natuur en Bos en de Vlaamse Landmaatschappij, aanvullend budget vanuit Blue Deal 2.0.

Om de effectieve realisatie van de vooropgestelde watergebonden terrestrische natuur in kader van Rivierherstel Leie te bespoedigen besliste de Vlaamse Regering op 24 september 2021 onder andere de bevoegde ministers te gelasten een intendant aan te stellen met het oog op het bereiken van draagvlak in de regio. De gouverneurs van Oost- en West-Vlaanderen startten hun mandaat als intendant op 1 december 2021 en de opdracht werd, gezien de geboekte resultaten op terrein, op 13 januari 2023 met 1 jaar verlengd. Begin 2024 bezorgden de intendanten hun eindrapport aan de bevoegde ministers.

Om verder te werken aan het draagvlak in de regio en de effectieve realisatie van de watergebonden terrestrische natuur te continueren, worden de intendanten opnieuw aangesteld tot het einde van de uitvoering van fase 2 met name tot 31 december 2027.

In de Leievallei Wervik-Deinze wordt gestreefd naar het bundelen van investeringen en het aangrijpen van koppelkansen om omgevingsdoelen mee te realiseren. Vanuit het project Rivierherstel Leie wordt afgestemd met parallelle projecten en processen zodat deze complementair en versterkend werken aan de doelstellingen van Rivierherstel Leie. De verdere uitwerking van de geïntegreerde aanpak van de Leievallei Wervik-Deinze en de waterveiligheid binnen de vallei zijn belangrijke koppelkansen. De autonomie en voortgang van het luik Rivierherstel Leie als onderdeel van het geïntegreerd plan Seine-Schelde voor de Leie-as komen hierbij bewaakt.

1 SITUERING

A. BELEIDSVELD/BELEIDSDOELSTELLING

Beleidsveld Omgeving

ISE Ruimte en Milieu

SD 3. Een veerkrachtige en gedifferentieerde open ruimte

OD 3.3: Geïntegreerde projecten realiseren voor versterking open ruimte doelen en functies

OD 3.4: Grondbeleid in functie van het bewaren van open ruimte

ISE Thema-overschrijdende instrumentarium

SD 2. Samen aan de slag in gebieden en regio's

OD 2.2: Gebiedsprogramma's ontwikkelen om te versnellen

OD 2.3: Geïntegreerde gebiedswerking in prioritaire openruimtegebieden

ISE Natuur en biodiversiteit

SD 1. Meer en beter natuur

OD 1.4: Voldoende natuur onder het juiste beheer

OD 1.5: Meer natte natuur om de klimaatverandering op te vangen

ISE Water

SD 2. Het Vlaamse waterbeleid optimaliseren

OD 2.1: Een ambitieuze en tegelijk realistische Blue Deal 2.0 voorleggen

SD 3. Blue Deal – beschermen tegen wateroverlast en droogte

OD 3.2: Het watersysteem herstellen met investeringen, (peil-)beheer en gepaste maatregelen

Beleidsveld Mobiliteit en Openbare Werken

SD 1. Investeren in betrouwbare, performante en veilige infrastructuur

OD 1.2: Investeren in robuuste en toekomstbestendige infrastructuur

SD 7 Zorgen voor innovatie, vergroening en duurzaamheid

OD 7.6 De waterweerbaarheid van Vlaanderen versterken

Beleidsveld Energie en Klimaat

ISE Klimaat

SD 1 Uitbouwen van een duidelijk en ambitieus beleidskader voor de energie- en klimaattransitie

OD 1.2: Het Vlaamse Energie- en Klimaatplan en de Vlaamse Klimaatstrategie 2050 voorbereiden, monitoren en indien nodig bijsturen

B. VORIGE BESLISSINGEN

Het Seine-Schelde programma is een grensoverschrijdend binnenvaartproject dat al over meerdere jaren loopt, met belangrijke Europese steun via opeenvolgende subsidiedossiers enerzijds en een Europees uitvoeringsbesluit anderzijds.

Op 24 september 2021 (VR 2021 2409 1064/1QUATER) (zie bijlage 1) nam de Vlaamse Regering kennis van de toenmalige stand van zaken van het geïntegreerd plan Seine-Schelde met het luik binnenvaart en het luik Rivierherstel Leie. Voor die stand van zaken, alle voorgaande beslissingen en stappen en bijhorende documenten wordt verwezen naar deze beslissing.

Met de beslissing van 24 september 2021 verklaarde de Vlaamse Regering zich akkoord met de in de nota voorgestelde maatregelen voor de realisatie van het luik watergebonden terrestrische natuur

als onderdeel van het geïntegreerd plan Seine-Schelde, zoals beslist door de Vlaamse Regering op 17 december 2010 (VR 2010 1712 DOC.1285TER) (zie bijlage 2).

In dezelfde beslissing bevestigde de Vlaamse Regering de projectstructuur van het geïntegreerde plan Seine-Schelde, zoals beslist door de Vlaamse Regering op 17 december 2010. De voorbereiding en de realisatie van het luik watergebonden, terrestrische natuur werd opgenomen door het Agentschap Natuur en Bos. De Vlaamse Waterweg nam de projectcoördinatie van het geïntegreerde project Seine Schelde en het voorzitterschap van de stuurgroep verder op.

Daarnaast werd het projectgebied, dat tot dan bestond uit 10 deelgebieden, namelijk Laag Vlaanderen, Posthoornhoek, Paters Mote, Bavikhove-Ooigem-bos, Sint-Baafs-Vijve, Oeselgem en Mandel, Neerhoek en Ponthoek, Heuvelhoek, Gottem Pereboom en Grammene, uitgebreid met de 5 overige deelgebieden uit het plan-MER Seine-Schelde van 2008: Leiekant, D'Hooie, Hof te Boelake, Gottem binnenkant en Machelen Put.

De Vlaamse Regering gelastte de Vlaamse minister, bevoegd voor Omgeving:

- opdracht te geven aan het Agentschap Natuur en Bos en de Vlaamse Landmaatschappij om de nodige concrete initiatieven te nemen in functie van een gefaseerde (3 fasen) ontwikkeling van de 500 ha watergebonden terrestrisch natuur binnen de 15 deelgebieden en blijvend in te zetten op de verwerving van de noodzakelijke gronden waar mogelijk en opportuun voor het project Rivierherstel Leie aan de hand van een grondenbank met flankerend beleid;
- de Vlaamse Landmaatschappij te gelasten de bestaande landbouweffectenrapporten (LER) desgevallend te actualiseren en een LER op te maken voor de 5 bijkomende deelgebieden;
- aan het Agentschap Natuur en Bos en de Vlaamse Landmaatschappij de nodige middelen ter beschikking te stellen door een herverdeling aan te vragen uit de relanceprovisie ten bedrage van maximaal 5,6 miljoen euro voor de realisatie van de eerste fase;
- aan het departement Omgeving de opdracht te geven om het AGNAS GRUP Bavikhove-Deinze op te starten en de nodige herbestemmingen door te voeren voor Rivierherstel Leie zonder een hypotheek te leggen op de uitvoering en timing van het geïntegreerde Seine-Scheldeplan op de Leie-as en in het bijzonder op het luik Rivierherstel Leie;
- jaarlijks te rapporteren aan de Vlaamse Regering over de voortgang van het luik Rivierherstel Leie en de realisatie van het luik watergebonden terrestrische natuur en desgevallend maatregelen voor te stellen om de vooropgezette timing te garanderen.

Binnen dezelfde beslissing van de Vlaamse Regering werden de bevoegde ministers gelast

- een intendant aan te stellen met het oog op het bereiken van draagvlak in de regio door in dialoog te gaan met eigenaars en gebruikers van de gronden en de landbouworganisaties, om op zoek te gaan naar instrumenten voor de gefaseerde realisatie binnen de vooropgestelde timing en op zoek gaan naar een gepaste instrumentenkoffer voor de effectieve realisatie van de voorgenomen watergebonden terrestrische natuur in de Leievallei.;
- de opdracht te geven om binnen de grondenbankovereenkomst van de Vlaamse Landmaatschappij met het Agentschap Natuur en Bos het flankerend beleid aan te vullen met eigenaarstoelage en pachtaanvaardingsvergoeding;
- de opdracht te geven de samenwerkingsovereenkomst SOV 3p W&Z-ANB-VLM aan te passen en te actualiseren;
- de samenwerkingsovereenkomst 20160613 gecoörd. overeenkomst VLM-ANB (grondenbank) Rivierherstel Leie aan te passen en te actualiseren;
- de samenwerkingsovereenkomst 20161212 gecoörd. overeenkomst VLM-W&Z (grondenbank) Rivierherstel Leie, deel meanders aan te passen en te actualiseren.

De Vlaamse Regering besliste op 24 september 2021 eveneens dat het luik Rivierherstel Leie uitgevoerd wordt voor het publiek belang en dat de uitvoering van werken in opdracht van De Vlaamse Waterweg, het Agentschap voor Natuur en Bos en de Vlaamse Landmaatschappij niet mogen belemmerd worden en dat de betrokken ambtenaren op basis van art. 57bis van het decreet van natuurbescherming het recht hebben om de gronden te betreden in functie van de noodzakelijke

opmetingen en onderzoeken die aan de uitvoering van de inrichtingsmaatregelen moeten voorafgaan, dit met het nodige respect voor het eigendomsrecht en zonder te leiden tot schade aan de landbouwgewassen of het onroerend goed.

Belangrijk in de beslissing van de Vlaamse Regering van 24 september 2021 was de invoering van de fasering in de tijd.

- In een eerste fase wordt minstens 100 ha gerealiseerd tegen 31 december 2024;
- In een tweede fase wordt bijkomend minstens 200 ha gerealiseerd tegen 31 december 2027;
- Fase 3 omvat de resterende oppervlakte-doelstelling (200 ha) tegen 31 december 2031.

Op 19 juli 2019 werd de interbestuurlijke samenwerkingsovereenkomst over de gezamenlijke en geïntegreerde realisatie van regionale acties in de regio Zuid-West-Vlaanderen afgesloten tussen de Vlaamse Regering, de deputatie van de provincie West-Vlaanderen en de intercommunale Leiedal als vertegenwoordiger van de 13 steden en gemeenten in de regio Zuid-West-Vlaanderen (VR 2019 1907 DOC.1056/1BIS). Bij de ondertekening van de samenwerkingsovereenkomst engageerden de partners zich om de regionale uitdagingen aan te pakken door prioritair een doorstart te geven aan 8 regionale acties. Eén van deze acties betreft de 'Geïntegreerde aanpak van de Leievallei van Wervik tot Deinze, in afstemming met Vlaamse (Seine-Schelde, vervoerregio's, AGNAS...) en lokale processen.'

C. RECENTE BELEIDSINITIATIEVEN

Het Vlaams regeerakkoord 2024-2029 en de beleidsnota Omgeving leggen de nadruk op natuurgebaseerde oplossingen als centrale rol bij klimaatadaptatie en meer natte natuur om aan de klimaatverandering aan te passen. Hierbij worden Blue Deal 2.0 en de eraan gekoppelde middelen ingezet voor ruimte voor water door valleierherstel, aanleg van wetlands en natte natuur.

Het Vlaams regeerakkoord 2024-2029 voorziet in de open ruimte de nodige plaats voor onder andere landbouw, natuur, klimaatmitigatie- en adaptatie, waterberging, recreatie en ontspanning. Vanuit Vlaanderen wordt ondersteuning geboden aan gebiedsgerichte coalities die samenwerken aan een evenwicht tussen landbouw, water, natuur en landschap in de open ruimte.

De beleidsnota Omgeving zet in op overleg met eigenaars en gebruikers bij projecten rond Rivierherstel en het gebruik van lokale grondenbanken voor het verwerven van gronden voor de realisatie van strategische water-, natuur- en infrastructuurdoelen. Hierbij worden nieuwe toekomstmogelijkheden voor de betrokken landbouwers gecreëerd.

In het eerste jaar van deze legislatuur maakt de minister van Omgeving samen met de Vlaamse Regering werk van een omvattende Blue Deal 2.0 met middelen om meer ruimte te geven aan water en in te zetten op klimaatadaptatie. In deze Blue Deal 2.0 worden de strategische doelstellingen vastgelegd voor waterkwaliteit, waterweerbaarheid en waterzekerheid en worden initiatieven voorzien om tot een sluitende financiering te komen

Via gerichte investeringen in de Blue Deal 2.0 worden samen met alle betrokkenen de risico's op overstromingen en waterschaarste verminderd, de ecologische toestand van de waterlopen verbeterd en wordt de belevingswaarde verhoogd.

In de beleids- en begrotingstoelichting Omgeving wordt opgenomen dat met de grondenbank Blue Deal ook in 2025 met Blue Deal-middelen geïnvesteerd wordt in overstromingsgevoelige gebieden en in gebieden noodzakelijk voor waterinfiltratie en -berging. Diezelfde middelen worden ingezet op de verdere uitvoering van Sigma, T.OP Dender en Rivierherstel Leie.

Er wordt getracht de sponswerking en de retentie van hemelwater in de open ruimte te versterken en hierbij wordt de voorkeur gegeven aan nature based solutions. Hydrologisch herstel van de landschappen, waterinfiltratie en het vasthouden van water zijn oplossingen tegen overstroming en droogte.

In een aantal vlaggenschipgebieden stellen zich belangrijke Vlaamse maatschappelijke opgaven en investeringen voor klimaatadaptatie. In de beleidsnota Omgeving wordt ingezet op het geïntegreerd aanpakken van uitdagingen, het bundelen van investeringen en het aangrijpen van koppelkansen om omgevingsdoelen mee te realiseren in de Leievallei Wervik-Deinze. Via deze geïntegreerde gebiedswerking wordt in de open ruimte de nodige plaats voorzien voor onder andere landbouw, natuur, klimaatmitigatie- en -adaptatie en waterberging.

De beleidsnota Mobiliteit en Openbare Werken zet in op een toekomstbestendige en betrouwbare infrastructuur waarbinnen niet enkel wordt ingezet op één doelstelling. Ingrepen kunnen bijvoorbeeld bijdragen tot de modal shift en tegelijkertijd Vlaanderen waterveilig houden. Voor wat betreft de binnenwateren worden de investeringen van de beleidsdomeinen Mobiliteit en Openbare Werken en Omgeving op het vlak van waterbeheersing (o.a. Sigmaplan, Strategisch plan Dendervallei en Weerbare Westhoek) maximaal gebundeld in één domeinoverschrijdend investeringsprogramma, gericht op het verhogen van de waterweerbaarheid. De investeringen op vlak van waterbeheersing vertrekken vanuit één coherente visie op het watersysteem in de verschillende bekkens en voor de kustverdediging. Er wordt met de minister van Omgeving gewerkt aan de Blue Deal 2.0.

In de beleidsnota Energie en Klimaat wordt aangegeven dat de Vlaamse minister van Wonen, Energie en Klimaat, Toerisme en Jeugd vanuit de klimaatbevoegdheid de verschillende bevoegde ministers ondersteunt bij het realiseren van de energie- en klimaatambities in de sectoren waarvoor ze bevoegd zijn. In dezelfde optiek wordt samen met de minister van Omgeving meegewerkt aan het beleid inzake klimaatadaptatie en carbon sinks/LULUCF.

2 INHOUD

A. STAND VAN ZAKEN

Sedert de beslissing van de Vlaamse Regering van 24 september 2021 zijn volgende stappen genomen:

Verwerving, zelfrealisatie en uitvoering op terrein

Begin 2025 heeft de overheid in de deelgebieden 312,91 ha in eigendom en voor 22 ha zijn er gesprekken lopende of een overeenkomst tot zelfrealisatie afgesloten. Een overzicht per deelgebied en aanduiding op kaart van de eigendommen en de zelfrealisatie is opgenomen in de Status Questionis 2024 (zie bijlage 3). Deze geeft tevens de stand van zaken van de verwerving en zelfrealisatie per fase binnen Rivierherstel Leie.

Fase 1 (minstens 100 ha tegen eind 2024)

In Bavikhove-Ooigembos en Neerhoek-Ponthoek is op 31 december 2024 120,95 ha grond in eigendom van de Vlaamse overheid. Hiervan is 18 ha al bestaande natuur, deze komt niet in aanmerking voor de realisatie van watergebonden terrestrische natuur. Daarnaast is voor een oppervlakte van 4,58 ha een overeenkomst voor zelfrealisatie afgesloten. Van de totale oppervlakte die als watergebonden terrestrische natuur kan worden ingericht (107,53 ha) wordt 100 ha ingezet voor de realisatie van fase 1 en 7,53 ha doorgeschoven naar fase 2. De verwerving van de benodigde oppervlakte voor fase 1 kon bekomen worden door de inzet van Blue Deal budget, de inzet van de intendanten en de extra flankerende maatregelen pachtaanvaardingsvergoeding en eigenaarstoeslag voor het zoekgebied, zoals beslist door de Vlaamse Regering op 24 september 2021.

De vooropgestelde timing voor uitvoering fase 1 werd niet gehaald. In deelgebied Bavikhove-Ooigembos werd 9,7 ha ingericht en in deelgebied Neerhoek-Ponthoek 6,6 ha. Voor beide deelgebieden is de opmaak van de omgevingsvergunning lopende, hiervoor wordt gestreefd naar uitvoering in de loop van 2025.

Fase 2 (bijkomend minstens 200 ha tegen eind 2027)

In samenspraak met de intendanten werd beslist om voor fase 2 de focus te leggen op de deelgebieden Laag Vlaanderen, Posthoornhoek, Sint-Baafs-Vijve en Gottem (zowel Binnenkant als Pereboom). Eind 2024 is in de deelgebieden 105,66 ha in eigendom van de Vlaamse overheid. Er zijn voor deze deelgebieden nog geen overeenkomsten zelfrealisatie afgesloten. Rekening houdende met 7,53 ha die werd doorgeschoven uit fase 1, komt 113,19 ha in aanmerking voor de realisatie van de 200 ha watergebonden terrestrische natuur in fase 2. Voor de resterende oppervlakte (86,81 ha), dient in fase 2, net als bij fase 1, maximaal ingezet te worden op minnelijke verwerving met flankerend beleid en zelfrealisatie. Alleen indien minnelijke verwerving, grondenruil of zelfrealisatie (o.a. via natuurbeheerplannen) onvoldoende aaneengesloten terreinen opleveren binnen de vooropgestelde timing voor effectieve inrichting van 200 ha, zal overgegaan worden tot onteigening in de betrokken deelgebieden.

Fase 3 (resterende oppervlakte doelstelling 200 ha tegen eind 2031)

Eind 2024 is 86,29 ha in eigendom in de deelgebieden van fase 3. Er zijn voor deze deelgebieden nog geen overeenkomsten voor zelfrealisatie afgesloten.

Intendantschap

Op 19 november 2021 deelden de minister van Omgeving en de minister van Mobiliteit en Openbare Werken aan de Vlaamse Regering mee dat de gouverneurs van Oost- en West-Vlaanderen gezamenlijk de rol van intendant zullen invullen (VR 2021 1211 MED.0406-1) (zie bijlage 4). Op 1 december 2021 werd een startvergadering georganiseerd waarna beide gouverneurs hun taak als intendant aanvatten. Op 15 juli 2022 nam de Vlaamse Regering kennis van het tussentijds rapport van de intendanten (VR 2022 1507 MED.0283/2) (zie bijlage 5), op 19 oktober 2022 bezorgden beide intendanten een voortgangsrapport en op 6 december volgde nog een laatste stand van zaken met betrekking tot de grondaankopen in de twee prioritaire deelgebieden Bavikhove-Ooigembos en Neerhoek-Ponthoek deel 1. Deze rapporten lagen mee aan de basis van de verlenging van het mandaat van beide intendanten. Op 13 januari 2023 (VR 2023 1301 MED.0011/1) werd de opdracht verlengd met 1 jaar.

In april 2024 leverden de intendanten hun eindrapport op aan de bevoegde ministers. Op 27 mei 2024 hebben de intendanten volgende bevindingen en aanbevelingen overgemaakt aan beide toenmalige bevoegde ministers:

'Het wijzigende klimaat daagt de uitgangspunten van Rivierherstel Leie uit. De oppervlakte doelstelling van 500 ha in het generieke project 'Rivierherstel Leie' was gekoppeld aan het uitwerken van de vereiste studies (waaronder de plan-MER (2008), de landbouwstudies (2007), de ecohydrologische - en landschapsstudie (2007)) en aan de zoektocht naar het gepaste instrumentarium voor de effectieve realisatie. Het resultaat van al dit studiewerk bepaalde dat uiteindelijk in 15 gebieden heel wat hectares in aanmerking kwamen voor de ontwikkeling van watergebonden terrestrische natuur (dit met uitzondering van de stukken open water of de meanders zelf). Het plan-MER werd goedgekeurd op 14 augustus 2008 en blijft tot op vandaag een richtinggevend document voor het beoogde rivierherstel. De uitgangspunten van Rivierherstel Leie zijn dus gebaseerd op studiewerk van 2007. Uit het landbouweffectenrapport in 2014 bleek al dat de impact op landbouw groter was dan ingeschat met de landbouwanalyse van 2007. Met de actualisatie van de landbouweffectenstudie in 2024 geldt dit nog des te sterker. Het natuurstreefbeeld, zoals weergegeven in het inrichtingsplan Laag Vlaanderen (2014) houdt nog geen rekening met de opeenvolgende droogteperiodes sinds 2017 en de recente ervaringen met de wateroverlast. Zo had de wateroverlast in 2023 een ongeziene impact. Hoe de grondwaterstanden reageren op lange droogteperiodes langs de Leievallei en de impact van maximale waterstanden van de Leie is evenmin in rekening gebracht. De waterkwaliteitsparameters wijzigden en van PFAS in de (vervuilde) bodem was nog lang geen sprake. De kost en robuustheid van natuurherstellende maatregelen is er wel sterk door beïnvloed. Het inrichten van voldoende aaneengesloten oppervlakte aan percelen blijkt geen sinecure. Het uitgraven tot open water van gedempte meanders komen mee in het vizier, alsook de moeraszones langsheen de meanders, maar het blijft onduidelijk of deze al dan niet meegenomen kunnen worden bij de

berekening van de 500 ha. Een zorgvuldige overheid houdt rekening met de beschikbare informatie in de afweging welke maatregelen van natuurherstel passend zijn en een duurzaam karakter hebben. Door recente wetenschappelijke inzichten te omarmen en het doelstellingenkader desgevallend wat bij te stellen, blijven er kansen op een verhoogde realisatiegraad. Niet rekening houden met de gewijzigde omstandigheden en vasthouden aan mogelijks verouderde denkbeelden, verzwakt de onderhandelingspositie om tot het gewenste resultaat te komen.

Er is nood aan het aanstellen van een procesbegeleider op macroniveau om de gecreëerde dynamiek in fase 1 te bewaken, om de parallelle processen (AGNAS RUP, Inrichtingsplannen, LER's, PFAS-problematiek, terugkoppeling met lokale besturen, etc.) te stroomlijnen en om de nieuwe prioritaire gebieden aan te duiden.

Om hun slagkracht te verhogen en oplossingen te zoeken voor eigenaars/pachters vragen de intendanten aan de Vlaamse Regering om de opmaak van het inrichtingsplan voor alle deelgebieden zo spoedig mogelijk op te starten en de gefaseerde planning omtrent de opmaak van de inrichtingsplannen van nu tot en met 2027 te versnellen. De inzichten hiervan zijn volgens de intendanten van groot belang om een inschatting te maken van waar welke inrichting gewenst is voor het totale gebied, alvorens het proces te starten om deze inrichting ook planologisch en juridisch te verankeren.

Er is nood aan een meer stimulerend instrument voor zelfrealisatie. Zelfrealisatie via natuurbeheerplannen of andere instrumenten wordt via de beslissing van de Vlaamse Regering uit 2021 als alternatief voor de vooropgestelde verwerving van het ganse gebied onderzocht.

Ruilgrond vrijwaren. De intendanten maakten met alle partners de afspraak om ruilgrond voor landbouw in het gebied tijdens de duur van het mandaat maximaal te vrijwaren, dit wil zeggen: het niet opkopen van ruilgronden voor natuurdoeleinden door overheidsinstanties en gesubsidieerde verenigingen.

Belang van de huiskavel. Het maximaal vrijwaren indien mogelijk van de landbouwhuiskavels, zoals voorzien in de beslissing van de Vlaamse Regering van 2021. Maatwerk blijft het sleutelwoord.

Personeelscapaciteit waarborgen. Er is de nood om (meer) in te zetten op (overkoepelend) projectmanagement en de nodige personeelskracht er op te enten. Tijdens de stuurgroep van 1 maart 2024 stelde De Vlaamse Waterweg vast dat de personele inzet van de respectievelijke administraties dermate beperkt is en ontoereikend is om een opdracht voor een dergelijk grootschalig programma waar te nemen. Er is voor de verderzetting van fase 2 nood aan een andere procesaanpak en dit vergt adequate werkingsmiddelen. Beide intendanten ondersteunden de oproep van De Vlaamse Waterweg.'

Met betrekking tot de opmaak van de landbouweffectenrapporten in 2024 moet de conclusie genuanceerd worden. Het aantal betrokken landbouwers ligt effectief hoger door de uitbreiding van 10 naar 15 deelgebieden. Maar ondertussen werden al oplossingen op maat gevonden voor een deel van de landbouwers door de inzet van de grondenbank met flankerend beleid.

Overige stappen

- In het kader van de uitbreiding van de deelgebieden van 10 naar 15 werd voor de 5 bijkomende deelgebieden een landbouweffectenrapport (LER) opgemaakt. Daarnaast werden de bestaande LERs voor de oorspronkelijke 10 deelgebieden geactualiseerd en werd een overkoepelend LER van de 15 deelgebieden opgemaakt;
- Het flankerend beleid van de grondenbank werd uitgebreid met een eigenaarstoelag van 20% bovenop de aankoopsom en een pachtaanvaardingsvergoeding van 20% op de aankoopsom bij aanvaarden een pachter op de gronden in het zoekgebied;
- De grondenbankovereenkomsten worden geactualiseerd naar aanleiding van de uitbreiding van de deelgebieden en de uitbreiding van het flankerend beleid;

- Er werd, onder coördinatie van het departement Omgeving, gestart met het geïntegreerd proces van het GRUP Leievallei van Wielsbeke tot Deinze (voormalige werktitel uit de beslissing van de Vlaamse Regering van 24 september 2021: Leievallei Bavikhove-Deinze) en het bijhorende plan-MER. De startnota werd goedgekeurd door de Vlaamse Regering op 14 juli 2023;
- De samenwerkingsovereenkomst tussen De Vlaamse Waterweg, het Agentschap Natuur en Bos en de Vlaamse Landmaatschappij werd geactualiseerd omwille van de uitbreiding van de deelgebieden en de start van de opmaak van het AGNAS GRUP Leievallei van Wielsbeke tot Deinze. De Vlaamse partner departement Omgeving werd mee opgenomen in de samenwerkingsovereenkomst;

B. VERDERE AANPAK

Verwerving, zelfrealisatie en uitvoering op terrein

Op 17 december 2010 besliste de Vlaamse Regering de Vlaamse minister, bevoegd voor leefmilieu, te gelasten opdracht te geven aan het Agentschap voor Natuur en Bos tot de uitvoering van de maatregelen en de noodzakelijke studie voor de ontwikkeling van 500 ha watergebonden terrestrische natuur. In dezelfde beslissing werd de Vlaamse Landmaatschappij gelast een grondenbank op te richten voor de verwerving van gronden in het projectgebied en mogelijke ruilgronden in het zoekgebied.

Voor de verdere uitvoering op terrein van fase 1 is de opmaak van de omgevingsvergunning lopende, hiervoor wordt gestreefd naar uitvoering in de loop van 2025. ANB staat in voor het naleven van de uitvoering van 4,58 ha zelfrealisatie in fase 1.

In functie van de realisatie van fases 2 en 3 wordt blijvend ingezet op het zoeken naar oplossingen op maat voor verwerving en het ruilen van gronden met flankerende maatregelen (o.a. landbouwsituatie, aankoop- of ruilopportunities, ecologische potenties, ...). Er wordt ook sterker ingezet op het instrument zelfrealisatie via natuurbeheerplannen of andere instrumenten als alternatief voor de vooropgestelde verwerving. Huiskavels worden maximaal gevrijwaard. Net zoals bij fase 1 zal maximaal ingezet worden op minnelijke verwerving met flankerend beleid en zelfrealisatie.

Om de verwerving van de noodzakelijke terreinen voor inrichting en grondenruil te continueren wordt er maximaal binnen het reguliere budget van het Agentschap Natuur en Bos gewerkt. Dit kan aangevuld worden met de extra budgetten die specifiek voor dit project zijn opgenomen Blue Deal 2.0.

Opmaak inrichtingsplannen

De inrichtingsplannen voor de 5 deelgebieden in fase 2 zijn opgemaakt, dan wel opgestart. Voor Laag-Vlaanderen is een inrichtingsplan voorhanden, voor Posthoornhoek en Gottem (zowel Binnenkant als Pereboom) wordt een inrichtingsplan in het voorjaar van 2025 afgewerkt en voor Sint-Baafs-Vijve start de opmaak in 2025. De lessen die getrokken kunnen worden uit de aanleg van fase 1 die nog dit jaar gepland staat dienen daarbij maximaal meegenomen worden.

In 2026 en 2027 wordt gestart met de opmaak van de resterende inrichtingsplannen in fase 3, zodat een gerichter aankoopbeleid en afsluiten van overeenkomsten tot zelfrealisatie kan gebeuren. Dit om te vermijden dat er gronden worden verworven waarna nadien uit de inrichtingsstudie blijkt dat deze niet geschikt zijn voor natte natuur of de kosten voor de aanleg te hoog oplopen. Bij de opmaak van de studies kan gesteund worden op de ervaring van de reeds opgemaakte plannen en zal ook rekening moeten worden gehouden met de impact van PFAS en de kansen om bij te dragen aan de waterveiligheid in de regio.

Opmaak uitvoeringsplannen

De afgewerkte inrichtingsplannen worden in functie van de opmaak van een omgevingsvergunningsaanvraag en de aanbesteding vertaald in technische plannen. Indien een actualisatie van de inrichtingsplannen nodig is, gebeurt dit in deze fase. De raming van de inrichtingskost houdt voorlopig slechts beperkt rekening met een eventuele PFAS verontreiniging, de eventuele (budgettaire) impact van deze problematiek moet mee in rekening gebracht worden bij het uitwerken van de uitvoeringsplannen.

Opnieuw opnemen van het intendantschap

Tijdens de periode waarin het intendantschap werd opgenomen, werd ingezet op het bereiken van draagvlak in de regio, het inzetten van het instrument zelfrealisatie, het verwerven van gronden in functie van fase 1 en 2, zonder hierbij de verwerving in overige deelgebieden uit het oog te verliezen. Deze manier van werken werd als succesvol ervaren. Het is dan ook wenselijk om opnieuw intendanten aan te stellen, waarbij de voorkeur uitgaat naar dezelfde intendanten, namelijk de gouverneurs van de provincies Oost- en West-Vlaanderen, gezien zij op terrein het nodige draagvlak hebben verworven, voldoende kennis hebben opgebouwd over de regio en inzicht hebben verworven in het luik Rivierherstel en het geïntegreerd plan Seine-Schelde.

In de voorbije periode werden de intendanten aangesteld voor een periode van één jaar, te verlengen met maximaal één jaar. Hierbij werd vastgesteld dat onvoldoende aansluiting werd gevonden bij de fases die door de Vlaamse Regering zijn vastgesteld op 24 september 2021. De intendanten worden aangesteld tot het einde van fase 2, zijnde de realisatie van deze 200 ha tegen 31 december 2027. De intendanten rapporteren tussentijds op 31 december 2026 over de voortgang en maken een eindrapport op het einde van het intendantschap.

De rol van de intendanten omvat de algemene coördinatie van betrokken overheidsinstanties, het waarborgen van de realisatie op het terrein, het opnemen van het stakeholdersmanagement, het opvolgen van en het faciliteren bij knelpunten en het opnemen van de brugfunctie, in het bijzonder in relatie tot de Vlaamse overheid en de eigenaars/gebruikers, het middenveld en de lokale overheden.

Inzetten op zelfrealisatie

Er is vastgesteld dat het instrument zelfrealisatie moeilijk verliep en weinig succesvol was. De intendanten zullen op zoek gaan naar gepaste instrumenten voor de effectieve realisatie van deze optie, weliswaar steeds onder voorwaarde dat deze afdoende juridische robuustheid en duurzaamheid van de realisatie op het terrein waarborgt binnen het kader van de opgemaakte inrichtingsplannen. Er kan voor zelfrealisatie ook gekeken worden naar gronden met agrarische bestemming maar zonder landbouwgebruik.

Overlegstructuren op elkaar afstemmen

De huidige overlegstructuren, zoals bestendigd door de Vlaamse Regering op 24 september 2021, blijven behouden. Gedurende de periode van het intendantschap organiseren de intendanten het overleg over hun inzet voor het luik Rivierherstel Leie in afstemming met De Vlaamse Waterweg die de projectcoördinatie van het geïntegreerd project Seine-Schelde en het voorzitterschap van de stuurgroep opneemt.

Sparen van de huishavel

Bij de zoektocht naar de resterende oppervlaktes voor de realisatie van fase 2 en 3 dient de huiskavel maximaal gevrijwaard blijven. Indien nodig wordt er in overleg bepaald welke definitie zal aangehouden worden voor de huiskavel bij actieve landbouwbedrijven. Het vrijwaren van de huiskavel dient uiteraard in overeenstemming te zijn met de realisatie van voldoende grote blokken natuur die ecohydraulisch samenhangend zijn. In de inrichtingsstudies wordt met beiden rekening gehouden.

GRUP Leievallei van Wielsbeke tot Deinze

Parallel met het proces Rivierherstel Leie wordt verder gewerkt aan het gewestelijk ruimtelijke uitvoeringsplan 'Leievallei van Wielsbeke tot Deinze'. Daarbinnen zullen onder meer in functie van Rivierherstel Leie, 500 ha watergebonden terrestrische natuur, de nodige bestemmingen worden vastgelegd.

Onderzoek mogelijkheden bestaande natuur en hermeandering in bijdrage realisatie 500 ha

Te onderzoeken hoe de natuur die gerealiseerd wordt door het uitgraven tot open water van gedempte meanders, alsook de moeraszones langsheen de meanders, kunnen meegenomen worden in de opgave van de beoogde 500 ha watergebonden terrestrische natuur. Ook het omzetten van andere types natuur naar de beoogde watergebonden terrestrische natuur behoort tot de opties om tot de 500ha te komen.

Koppelkansen met processen die kaderen binnen dezelfde doelstellingen

In de Leievallei Wervik-Deinze wordt gestreefd naar het bundelen van investeringen en het aangrijpen van koppelkansen om omgevingsdoelen mee te realiseren. Vanuit het project Rivierherstel Leie wordt afgestemd met parallelle projecten en processen zodat deze complementair en versterkend werken aan de doelstellingen van Rivierherstel Leie.

De verdere uitwerking van de geïntegreerde aanpak van de Leievallei Wervik-Deinze, zoals voorzien met de beslissing van de Vlaamse Regering van 19 juli 2019, gebeurt met behoud van de autonomie en voortgang van het Seine Schelde - Rivierherstel Leie project, alsook in onderlinge afstemming en coördinatie. Bij opmaak van een gebiedsprogramma voor de Leievallei vormt het Seine Schelde - Rivierherstel Leie project een essentieel autonoom onderdeel.

Rivierherstel Leie draagt bij tot de klimaatrobuustheid van het riviersysteem. Waterveiligheid is binnen het stroomgebied van de Leie een aandachtspunt. De impact op o.a. Gent werd gedocumenteerd in de 'Wat-als-simulatie Vlaanderen met neerslag juli 2021', die op vraag van de Vlaamse minister van Mobiliteit en Openbare Werken en in opdracht van De Vlaamse Waterweg werd uitgevoerd in 2022. De inrichting van watergebonden terrestrische natuur en het aankoppelen van meanders creëert aanvullende buffercapaciteit in geval van extreme weerevents. Een analyse inzake waterveiligheid in de Leievallei van Wervik tot Deinze en Gent in functie van het bepalen van de nodige bergingscapaciteit ter bescherming van de vallei tegen wateroverlast is wenselijk. Koppelkansen hierbij zijn droogte, waterkwaliteit en andere omgevingsdoelen. Er dient dan ook onderzocht te worden op welke manier de heraanleg van de gebieden maximaal kan bijdragen aan de waterveiligheid van de regio.

3 BESTUURLIJKE IMPACT

A. BUDGETTAIRE IMPACT VOOR DE VLAAMSE OVERHEID

De aanstelling van de intendanten heeft geen budgettaire impact. De budgettaire impact van de verdere uitvoering van het project Rivierherstel Leie wordt behandeld in de beslissing van de Vlaamse Regering over de Blue Deal 2.0

Het advies van de Inspectie van Financiën werd verkregen op 09 juli 2025. Het gunstig advies is opgenomen in bijlage. IF vermeldt dat er geen begrotingsakkoord nodig is voor dit dossier.

In antwoord op het advies van de Inspectie van Financiën.

B. ESR-TOETS

Er is geen ESR-impact, aangezien de aanstelling van de intendanten geen budgettaire impact heeft.

C. IMPACT OP HET PERSONEEL VAN DE VLAAMSE OVERHEID

Het voorstel van beslissing heeft geen directe weerslag op het huidig personeelskader en de budgetten van de Vlaamse overheid

D. IMPACT OP DE LOKALE EN PROVINCIALE BESTUREN

Het voorstel van beslissing heeft geen weerslag op de lokale besturen.

4 VERDER TRAJECT

Na de beslissing van de Vlaamse Regering zullen de voormalige intendanten, zijnde de gouverneurs van Oost- en West-Vlaanderen, het intendantschap opnieuw aanvatten en de nodige rapporten afleveren aan de bevoegde ministers.

De Vlaamse minister voor Omgeving zal jaarlijks rapporteren aan de Vlaamse Regering over de voortgang van het luik Rivierherstel Leie en de realisatie van het luik watergebonden terrestrische natuur en desgevallend maatregelen voor te stellen om de vooropgezette timing te garanderen.

5 VOORSTEL VAN BESLISSING

De Vlaamse Regering:

1° neemt kennis van de stand van zaken van het luik Rivierherstel Leie, deel van het geïntegreerd plan Seine-Schelde, zoals beschreven in onderhavige nota;

2° bekrachtigt de beslissing van de Vlaamse Regering van 24 september 2021 voor de beslispunten 2, 3, 4, 5, 6 en 11;

3° gelast de Vlaamse minister bevoegd voor Omgeving de vorige intendanten, zijnde de gouverneurs van Oost-Vlaanderen en West-Vlaanderen, opnieuw aan te stellen tot het einde van fase 2, de realisatie van 200 ha watergebonden terrestrische natuur tegen 31 december 2027, en in functie van de rapportering van de voortgang een tussentijds rapport te laten afleveren op 31 december 2026 en een eindrapport op 31 december 2027;

4° gelast de Vlaamse minister bevoegd voor Omgeving aan het Agentschap Natuur en Bos en de Vlaamse Landmaatschappij binnen het kader van de Blue Deal 2.0 de nodige middelen ter beschikking te stellen om de nodige concrete initiatieven te nemen in functie van de verdere gefaseerde ontwikkeling van de in 2010 vooropgestelde watergebonden terrestrische natuur in de Leievallei tussen Wervik en Deinze en volgens de in 2021 vooropgestelde fasering;

5° gelast de Vlaamse minister bevoegd voor Omgeving de opdracht te geven aan het departement Omgeving om het proces voor de opmaak van het AGNAS GRUP Leievallei van Wielsbeke tot Deinze verder te zetten en de nodige herbestemmingen door te voeren voor Rivierherstel Leie;

6° gelast de Vlaamse minister bevoegd voor Omgeving om vanuit de gebiedsgerichte samenwerking in te staan voor de evaluatie van de bestaande inzichten en vertaling van de verschillende ruimtevragen met als doel te komen tot een evenwichtig ruimtelijk en gedragen gebiedsprogramma voor geïntegreerde ontwikkeling voor de Leievallei van Wervik tot Deinze en Gent. Hierbij wordt het Seine Schelde - Rivierherstel Leie project in functie van een complementaire en versterkende werking als essentieel en autonoom onderdeel afgestemd met andere processen en projecten binnen het gebiedsprogramma;

7° gelast de bevoegde Vlaamse minister van Openbare Werken en de minister van Omgeving een analyse uit te voeren inzake waterveiligheid in de Leievallei van Wervik tot Deinze en Gent, in functie van het bepalen van de nodige bergingscapaciteit ter bescherming van de vallei tegen zowel wateroverlast als droogte en waarbij ook koppelkansen met waterkwaliteit, het Seine Schelde - Rivierherstel Leie project en andere omgevingsdoelen mee worden gerealiseerd;

8° gelast de Vlaamse minister bevoegd voor Omgeving jaarlijks te rapporteren aan de Vlaamse Regering over de voortgang van het luik Rivierherstel Leie en de realisatie van het luik watergebonden terrestrische natuur en desgevallend maatregelen voor te stellen om de vooropgezette timing te garanderen.

De Vlaamse minister van Omgeving en Landbouw,

Jo BROUNS

De Vlaamse minister van Mobiliteit, Openbare Werken, Havens en Sport,

Annick DE RIDDER

Bijlagen:

- 1 nota VR 2025 ddmm
- 2 TERnota aan leden VR 2025 ddmm
- 3 bijlage Status Questionis VR 2025 dmm
- 4 bijlage aanstelling intendanten mededeling VR 2025 ddmm
- 5 bijlage kennisname tussentijds rapport intendanten mededeling VR 2025 ddmm
- 6 bijlage brief inspectie van Financiën VR 2025 ddmm